

Санет Максіма Багдановіча: магчымасці жанравай формы

Літаратура кожнай краіны заўсёды знаходзіцца ў рухомым стане, ствараюцца новыя літаратурныя формы, удасканалюцца ўжо існуючыя.

Вялікі ўклад у развіццё жанравых форм беларускай літаратуры ўнёс у свой час М. Багдановіч. Ён звярнуўся да такіх класічных форм сусветнага вершаскладання, як трыялет, рандо, тэрцыны, актава і інш. Уводзячы іх у беларускую літаратуру, паэт імкнуўся даказаць не тое, што яна (літаратура) бедная і ёй неабходна шукаць новыя жанравыя разнавіднасці сярод сусветных, а зусім адваротнае. На прыкладзе ўласных твораў М. Багдановіч сцвярджаў, што беларуская літаратура, культура ў цэлым, не горшыя за іншыя, што яны дасягнулі ў мінулым неабходнага ўзроўню, што беларуская мова можа «вытрымаць цяжар» класічных форм верша і заняць сваё месца ў сусветным літаратурным працэсе. Аб гэтым М. Багдановіч пісаў у лісце, адрасаваным рэдакцыі «Маладой Беларусі» ад 27 верасня 1911 г., дзе каменціраваў цыкл «Старая Спадчына»: «Ён увесь склаўся з абразоў найбольшых форм верша, каторымі я зацікавіўся, маючы на ўвазе не толькі іх красу, не толькі палепшанне версіфікатарскай снароўкі пры працы над імі, але і жаданнем прышчапіць да беларускай пісьменнасці здабыткі чужаземнага паэтычнага труда, памагчы атрымаць ёй больш еўрапейскі выгляд. Апроч таго, фактам з'яўлення іх я хацеў давесці здатнасць нашай мовы да самых суровых вымог вершоўнай формы, бо я ім здавальняў нават у драбніцах, іншы раз вельмі цяжкіх» [3, с. 244].

Любімай вершаванай формай для М. Багдановіча стаў санет. Асэнсоўваючы гэтую жанравую форму, ён напісаў тэарэтыка-гістарычны нарыс «Санет», у якім сцвярджаў, што форма санета да сённяшняга дня застаецца рухомай, і гэта звязана, у першую чаргу, з тым, што самі паэты не давалі ёй зрабіцца ўстойлівай, бо ўвесь час на практыцы імкнуліся нешта змяніць. Беларускі паэт даў азначэнне тэрміна. Разгледзеўшы кампазіцыю, рыфмоўку санета, ён прыйшоў да высновы, што «санетная форма распадаецца на дзве асобныя часткі, што *вымагае і ад зместу* кожнай з іх як *скончанасці* так і *незалежнасці* (вылучана аўтарам. – Д.К.)» [2, с. 194]. М. Багдановіч у творчасці заўсёды прытрымліваўся канонаў жанру, таму яго санеты можна назваць узорнымі для беларускай літаратуры. Гэта форма сустракаецца ў творчасці многіх паэтаў, як беларускіх, так і замежных. Аднак далёка не ўсе аўтары, падобна М. Багдановічу, ішлі за патрабаваннем, каб «ні адно слова з яго не ўжывалася боlí разу» [2, с. 194].

Адным з выдатных прыкладаў з'яўляецца санет «Замёрзла ноччу шпаркая крыніца...», у якім М. Багдановіч алегарычна паказвае сучасную яму Беларусь, параўноўваючы яе з крыніцай, якая калісьці была шпаркай, але з надыходам зімы заснула: «Замёрзла ноччу шпаркая крыніца; / Твая пара, зімовая нуда! / Цяпер няма ўжо руху ні сляда, / І нават зверху слоem снег лажыцца» [1, с. 248]. Але пад слоem снегу, які замятае застылую крыніцу, схавана жывое жыццё. За гэтай крыніцай бачацца людзі, якія імкнуцца адрадзіць сваю Бацькаўшчыну, абудзіць яе ад доўгага сну, каб яна зноў квітнела: «Ды ўсё дармо, бо там, пад ім, струіцца / Магутная, жывучая вада. / Чакай! Яе йшчэ прыйдзе чарада! / Здалее хваляў хор на вольны свет прабіцца». Аднак у другой частцы санета

М. Багдановіч нечакана скіроўвае змест першай на тэму творчасці, мастака і мастацтва. «Прыклаў я гэты сімвал да сабе, / Схіліўшыся ў надсільнай барацьбе / І разгадаў прыроды роднай словы. / Як – прамаўчу, бо кожны з вас – паэт, / Рассейце ж самі лёгкі змрок прамовы / Сваёй душы пралліце свет».

Яшчэ адзін санет – «На цёмнай гладзі сонных луж балота...» – асэнсоўвае тэму красы, да якой вельмі часта звяртаўся М. Багдановіч у творчасці. Нягледзячы на пачварнасць страшнага балота, дзе плаваюць змеі і навокал толькі бруд, у ім расцвілі надзвычай прыгожыя і чыстыя лілеі. Такім чынам паэт сцвярджае, што кожны цягнецца да прыгажосці, што нават самай бруднай душы хочацца, каб яе акаляла хоць штосьці прыгожае.

У санеце «Прынадна вочы ззяюць да мяне...» М. Багдановіч звяртаецца да тэмы кахання. «Прынадна вочы ззяюць да мяне; / Чароўна усміхаючыся, губы / Адкрылі буйныя бялеючыя зубы... / Ласкавы шэпт... / Гарчай хваляй мкне / Кроў к сэрцу маяму» [1, с. 270]. Але паэт не захапляецца гэтым пачуццём, прыгажосцю дзяўчыны, што ўласціва юнакам. Лірычны герой цвяроза глядзіць на рэчы, бо жар можа хаваць пад сабой сцюжу, быць падманным. Паэт параўноўвае такое пачуццё з метэорам: «Гарыць ён, іскры сыпе і нясецца, / Бліскаючы мацней ад ясных зор, – / А ў глыбіні халодным астаецца».

М. Багдановіч надаў санету філасафічнасць, звязаў гэтую форму з новымі тэмамі і праблемамі (тэма Радзімы, адраджэння роднага краю, мастака і мастацтва, красы і інш.), пашырыў яго мажымасці, разам з тым, цалкам захаваўшы класічную форму, прыгажосць, лёгкасць.

Літаратура

1. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск, 2001. – Т. 1 : Вершы, паэмы, пераклады, наследаванні, чарнавыя накіды.
2. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск, 2001. – Т. 2 : Маст. проза, пераклады, літаратурныя артыкулы, рэцэнзіі і нататкі, чарнавыя накіды.
3. Багдановіч, М. Поўны збор твораў : у 3 т. / М. Багдановіч. – 2-е выд. – Мінск, 2001. – Т. 3 : Публіцыстыка, лісты, летапіс жыцця і творчасці.